

Közösségi vagy személyes? Perspektivizáció a magyar népdalban

Baranyiné Kóczy Judit

A magyar népdalokban elterjedt jellegzetes reprezentációs forma, az ún. természeti jelenet metaforáinak a szövegértelemben integrált értelmezése olyan szemantikai probléma, amely az eddigi folklorisztikai és szövegtani kísérletek ellenére megoldásra vár. Ebben értékes eredményt hozhat a szövegben megjelenő perspektívák vizsgálata, amely kognitív nyelvészeti kiindulópontú. A természeti jelenetek perspektivikus konstruálása (azaz egy jelenet egyféle fogalmi megalkotása vö. Tolcsvai Nagy 2010: 31) ugyanis olyan nyelvi formában valósul meg, amelynek sajátosságai lehetővé teszik ugyanannak a nyelvi reprezentációnak a különböző perspektívákból történő értelmezését. A dinamikus jelentéskonstruálás azt mutatja: számos szövegben a megnyilatkozó nézőpont (Bühler 1934, Sanders–Spooren 1997, Tolcsvai Nagy 2006) kezdetben a színre vitt jeleneten kívül helyezhető el (off-stage), majd explicit módon belülré kerül (on-stage; Varhagen 2007), miközben ez utóbbi nézőpontból is lehetségessé válik a jelenet első, objektíven konstruált részének az értelmezése. Ennek nyelvi megvalósulása több referenciapontot implikáló melléknevek és nemcsak egy kontextusban lehorgonyozott főnevek által válik lehetségessé. A népdalok nagy hányadában tehát a szövegkezdő nyelvi reprezentációk olyan összetett perspektíva lehetőségét rejtik, amely egyidejűleg érvényesíti a közösségi és a személyes nézőpontot, így a népdal egyik fő szövegtipológiai jellemzőjét.

Irodalom:

Bühler, Karl 1934. *Sprachtheorie. Die Darstellungsfunktion der Sprache*. Fischer. Jena.

Sanders, José–Spooren, Wilbert 1997. Perspective, subjectivity, and modality from a cognitive linguistic point of view. In: Liebert, W. A.–Redeker, G.–Waugh, L. (eds.): *Discourse and perspective in cognitive linguistics*. John Benjamins. Amsterdam, 85–112.

Tolcsvai Nagy Gábor 2006. *A nézőpont szerepe a mondatban*. Magyar Tudományos Akadémia. I. Osztály. Archívum, Doktori előadások. <http://www.mta.hu/nytud/>

Verhagen, Arie 2007. Construal and perspectivisation. In: Geeraerts, D.–Cuyckens, H. (eds.): *Handbook of Cognitive Linguistics*. Oxford University Press. Oxford, 48–81.